

nen en van andere in de scheiding betrokken personen van zulk een grooten en beslissenden invloed is geweest. De volstrekte afwezigheid van alle politieke berekening, het handelen in een gegeven oogenblik naar hetgeen hem in dat oogenblik Gods wil, hun plicht bleek te zijn en de daarop gegronde keuze om liever met Gods volk kwalijk gehandeld te worden dan voor een tijd te genieten wat zij geloofden zonde te zijn, dat kwam in die uit het hart gesproken woorden in een voor mij verrassend licht, vooral toen van Velzen ons deed zingen het juist die gedachte uitdrukken de tweede vers van den veertigsten psalm:

Hij geeft m' op nieuw een danklied tot Zijn eer,
Een lofzang: velen zullen 't zien,
En God eerbiedig hulde hiên;
Hem vreezen en vertrouwen op den Heer.
Wel hem, die 't Opperwezen
Dus kinderlijk mag vreezen,
Op Hem vertrouwen stelt,
En, in gevaar, geen kracht
Van ijdele trotsaards wacht,
Van leugen, of geweld.

Wat is de poësie der scheiding. Na twintig jaren worstelens stonden daar nu die heide mannen, opnieuw een loflied tot Gods eer op de dankbare lippen, te midden van een duizendtal menschen, in eene stad, van welke van Raalte hij zijn vertrek naar Amerika dacht, „dat ze aan den duivel overgegeven was“. Een danklied opnieuw, na zooveel klaagliederen. Hun geweten getuigde dat zij om God te vreezen de menschen hadden getrotseerd, ja zelfs den toorn des konings! Het getuigde, dat het beter is van alles verlaten, zelfs van geliefde broederen gescheiden te zijn, dan met leugen of geweld te heulen, of heil te verwachten van ijdele trotsaards.

Een bijzondere band van liefde bestond er tusschen Gispén en de Theologische School. De docenten achtten hem hoog, vooral om zijn kanselgaven, en steunden hem bij al de moeilijkheden in de gemeente. De studenten hadden hem lief als „hun dominee“. Menig uur brachten ze bij hem door; menig geheim werd hem toevertrouwd. En hoe studentikoos hij het studentenleven meeleefde, blijkt wel uit het kijkje, dat hij den lezers van het Jaarboekje eens gaf in de eerste bladzijden uit het Dagboek van Dominé Stijfstra. Maar zonder dat zij het zelf wisten, hadden de studenten ook grooten invloed op hun dominee, als zij met hem spraken over hun colleges en hun boeken. Want hij, de man van artikel 8, of, zooals de studenten zeiden, de octavist, die het altijd bleef betreuren, dat hij geen wetenschappelijke opleiding had genoten, studeerde nu ongemerkt met hen mee. Zelfs ging hij nog Duitsch leeren, om de werken der Vermittlungs-theologen te kunnen lezen. Zoo werd de nauwe aanraking met de Theologische School hem een leerschool voor geheel zijn volgend leven. Liefde tot de wetenschap was hem sinds lang niet vreemd, maar te Kampen leerde hij ook iets van de methode om kennis te verzamelen.

Een geliefde vriend was hem ook Ds C. G. de Moen, de peuningsmeester van de Theologische School. Door lichamelijke zwakheid genoot rust te nemen, vestigde hij zich metterwoon te Kampen. Spoedig verkoopt de gemeente hem tot een harer ouderlingen. Aanvankelijk was Gispén met die keus minder ingenomen, vreezende dat deze emeritus-predikant den predikant in werkelijken dienst het regeeren wel eens bemoeilijken kon. Doch hoe werd die vrees beschaamd! Nooit had Gispén trouwer vriend, hartelijker broeder in den dienst van eenzelfde gemeente. Als scriba van den kerkeraad heeft hij haar onschatbare diensten bewezen, en in moeilijke omstandigheden was zijn bedachtzaam oordeel en zijn spreekwoordelijk geworden voorzichtigheid soms meer waard dan goud. In bange dagen, als ziekte en dood in de pastorie heerschten, was deze huisvriend (oud-geneesheer) de eerste en de laatste, die bij de stervende kinderen, of als de pastoorische in krankheid neerlag, en aan Gispén eigen ziekbed, door gebed en raad en daad, dropelen van vertroosting deed vloeien in den lijdensbeker, dien Gods wijsheid het predikantsgezin te drinken gaf.

Vele huiselijke beproevingen waren te Kampen Gispén deel. De helft van het achttal kinderen, dat God hem schonk, moest hij daar aan de aarde toevertrouwen. Ze waren er geboren en ze vonden er hun graf. En toen hij na negenjarigen arbeid in deze aanzienlijke gemeente het beroep naar Zwolle aannam, deed hij dat voornamelijk met het oog op den ziekelijken en sukkelenden toestand van zijn vrouw. De Kampense pastorie loch was niet gezond. En zoo kunnen we het verstaan, dat hij, naar Zwolle vertrekkende, en met zijn gezin in het rijtuig gezeten, op de IJsselbrug tot zijn vrouw zei: „De strik is gebroken, en wij zijn ontkomen“.

RULLMANN.

HET BOEK VAN DE WEEK

Een belangrijk boek. *)

I.

Er is tegenwoordig geen aanleiding tot klacht

*) Groen van Prinsterer, door Prof. Dr P. A. Diepenhorst (J. H. Kok, N. V., Kampen, 1932).

over gebrek aan belangstelling in de publieke zaak. Wij allen, oud en jong, denken en spreken vaak, heel vaak, over de dingen, die maatschappelijk en staatkundig, op leven en lot van natie en enkeling invloed oefenen. Die belangstelling is te prijzen, wanneer ze niet in de eerste plaats gericht is op wat met ons persoonlijk stoffelijk belang in direct verband staat, maar als ze tot doel heeft mede te werken tot geestelijke, morele verheffing van onze medemenschen.

Ze is ook alleen dan van wezenlijke waarde, als ze steunt op behoorlijke kennis van de dingen, waar ze zich mee bezig houdt. Belangstelling in zaken van maatschappelijk of staatkundig gewicht, waar ge niets wezenlijks van afweet, heeft geen of slechts weinig waarde, want ze zal allicht slechts de sensationele, bijkomstige, en dus „toevallige“ begeleidingsverschijnselen betreffen. Alleen dan, wanneer ik van een bepaalde zaak iets afweet, als ik eenig inzicht heb in haar beteekenis voor andere, met haar samenhangende verschijnselen, kan mijn belangstelling dienen om andere personen het interessante en belangrijke er van te leeren kennen, en er toe meewerken, dat ook zij zich er mee gaan bezig houden. Ja, eigenlijk kan ik alleen dan spreken van werkelijke belangstelling; in het andere geval leidt mijn kennisneming tot niet meer, dan dat die zaak „voor kennisgeving wordt aangenomen“, en dus beneden de drempel der eigenlijke belangstelling blijft.

Nu is een van de beste wegen tot het verkrijgen van kennis aangaande belangrijke zaken van b.v. staatkundig of maatschappelijke aard, het zoeken van contact met die personen, die de dragers of vertegenwoordigers van dergelijke verschijnselen zijn of waren. Wie een eenigszins goede kijk wil hebben op de beteekenis en waarde, respectievelijk de onwaarde, van b.v. het socialisme of communisme, leere ietwat van nabij kennen de representatieve personen van die stelsels, gelijk o.a. Quack ze ons in zijn beeldenreeks „personen en stelsels“ voortteekende: wie omtrent een bepaalde nuancering van zoo'n stelsel nadere kennis wil hebben, volg Marx of Troelstra of Lenin eens in hun levensgang, en speure zoo mogelijk na, welke bevredigingen en teleurstellingen, welke verwachtingen en desillusies hun deel werden.

Hier ligt de kracht, trouwens ook de zwakheid, der biografie, als historiografische werkzaamheid. Haar kracht is, dat de goede biografie ons, in en door den mensch heen, in hem wonend en werkend, laat zien het beginsel, de levensopvatting, en ook de door hem gevolgde geestelijke, maatschappelijke, staatkundige levensrichting. En ze leert ons dat beginsel en die opvatting kennen, niet als een abstracte bespiegeling of als dor schema, maar als een levende en tot leven dringende kracht.

Haar zwakheid is, dat ze ons dat beginsel en die levensopvatting nooit geheel zuiver kan geven. Want de persoonlijke, menselijke, en voor de zaak eigenlijk onwezenlijke of die zelfs verduisterende, eigenaardigheden van den beschreven „held“, belemmeren het klaar gezicht er op.

Zoo is dus de biografie een goed en nuttig onderdeel der geschiedschrijving. Maar ze kan ook, door te zeer het onzuiver-menselijke, het onwezenlijk-toevallige, het sensationeel-prikkelende, te belichten, en daardoor het wezenlijke te zeer in de schaduw te laten, het verkrijgen van goede kennis belemmeren.

Aan de biografie moeten dus hooge eischen worden gesteld.

Eenige van die eischen zijn, dunkt ons, wat de inhoud betreft, die van: volledigheid, eenheid, nauwkeurigheid; en, wat de vorm aangaat, die van een goede economie, d.w.z. een goede verhouding tusschen hoofdzaak en bijzaak.

In dit en het volgende artikel wenschen we onze lezers in kennis te brengen met een belangrijk boek, dat een biografie wil geven van een persoon, die tot in lengte van dagen recht zal behouden om onder ons volk, in 't bijzonder onder het geloovig deel onzes volks, bekend te blijven.

Een goede biografie van Groen van Prinsterer was noodig, en gelukkig, thans ook mogelijk.

Noodig, omdat wij, het derde geslacht na hem en z'n tijdgenooten, gevaar loopen, de belangstelling in wat hem en z'n geestverwanten en z'n strijders bezielde, te verliezen, tot groote schade van onszelf en van onze invloed tegenwoordig. De jaren 1914 tot 1919 hebben een ontzaglijke, dikke, muur opgetrokken tusschen de periode vóór en na de oorlog. Er is zóó veel gebeurd, en er gebeurt thans alle dag zóó veel, de maatschappelijke en staatkundige vraagstukken hebben zóó zeer een, indien misschien niet geheel nieuw wezen, dan toch een geheel nieuwe gestalte, gekregen, dat het ons moeilijk begint te vallen, ons te interesseeren voor wat de 19de eeuw en het eerste decennium der 20ste eeuw beroerde. En toch moeten wij die vroegere tijden kennen. Op straffe van het verlies onzer bewustheid der historische gebondenheid aan het verleden, welke gebondenheid tegenwoordig geen denkend mensch meer loochent. Clio schrijft niet losse aantekeningen of invallende gedachten op „als-maar“ onsamenhangende stukjes papier, op te bergen in een

fiche-lade of kaartenkast, en naar believen aan een te rijgen tot een geheel, dat ons kaleidoscopische drogbeelden voortoovert, nu eens zóó, dan weer geheel anders; neen, ze schrijft op de „rolle des boeks“ haar verhaal, vol innerlijke samenhang, en we kunnen de pas volgeschreven bladzijde niet met goed begrip lezen, als we de vorige geheel negeren.

En bijzonder voor het protestantsch-christelijk volksdeel is kennis van wat Groen nastreefde en bereikte, noodig. Want bij deze nationale figuur, in het hart en hoofd van dezen zachtmoedigen worstelaar, liggen zoo vele draden, die de gedragslijnen bepaalden der na hem werkende en strijdende voorgangers van „Christelijk Nederland“, samengeknoot.

En ook, gelukkig, mogelijk. Van verschillende kant was reeds veel voorarbeid verricht; zoo b.v. door Vos en Rullmann en Gerretson en Tazelaar, en vele anderen; vooral ook door den ongeëven aarden Groen-kenner Fabius. De bibliografie van de Vries had reeds een voorloopige oriëntering mogelijk gemaakt. En niet lang nog geleden, had de gepubliceerde Briefwisseling van Groen, door Gerretson, een definitieve levensbeschrijving dicht bij de mogelijkheid gebracht.

Een gelukkige omstandigheid is bij dit alles, dat Groen van Prinsterer zulk een „open“ figuur te zien geeft. Hij had niet alleen een schitterend talent, om op fijne, petillante wijze uit te drukken, schriftelijk en mondeling, wat hij wilde zeggen, maar ook gevoelde hij sterk de behoefte, om zijn innerlijkste gevoelens en gedachten aan anderen mede te deelen. En zoo staat hij thans, voor zoover zijn schriftelijke nalatenschap publiek geworden is, vóór ons als een man van geheel eigen gaaardheid en wezen, maar wiens bepaalde zijneigenschappen met scherpte zijn te onderkennen.

Nu ligt dan een boekdeel, waaraan met gerustheid het gebruikelijk epitheton „kloek“ kan worden toegekend, vóór ons. Prof. Diepenhorst heeft echter niet bedoeld, met dit werk een definitieve biografie van Groen te geven. Dit is nog niet de levensbeschrijving van Groen; en, terwijl wij met belangstelling afwachten het afzonderlijk werk, dat de schrijver belooft over de verhouding van zijn held tot diens vrienden en geestverwanten, opdat „belangstellenden met deze protestantsch-christelijke beeldengalerij meer vertrouwd“ zullen worden, hebben we al vast dit werk met graagte doorgelezen.

Wanneer we dan enkele opmerkingen hier zullen maken, vergeten we niet, dat de eischen, bovengenoemd, van volledigheid, eenheid, nauwkeurigheid, en die van onberispelijke vorm, ter toetsing van dit boek niet in alle strengheid mogen worden gesteld. Het boek over Groen moet nog komen; wat prof. Diepenhorst ons thans geeft is, naar eigen getuigenis, slechts „een schets van Groen's levensgang“, en verder, een te boek stelling van diens „geestelijke beteekenis“. Voor dat tweede gedeelte, dat Groen's geestelijke beteekenis beschrijft, kunnen we de bovenstaande toetsingseisen wel gebruiken, omdat het als minder voorloopig, maar meer definitief is bedoeld.

B. EBLING.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

De strijd over de lijkverbranding in Hongarije. *)

Tot voor enkele jaren was er nog geen crematorium in Hongarije. Behalve enkele vrijdenkers en vrijmetselaars dacht niemand er aan en de kwestie van de lijkverbranding kon zodoende nooit een kwestie van den dag worden.

Enkele jaren geleden kwam echter de raad van de groote Hongaarsche plattelandsche stad Debreczen tot de beslissing om een oven tot lijkverbranding te laten bouwen. Het gebouw staat nu gereed, maar kan niet geopend worden, aangezien de minister van Binnenlandsche Zaken er geen toestemming voor wil geven.

Intusschen is er een strijd over ontstaan tusschen Protestant en R.-Katholiek in Hongarije, die echter niet principieel gevoerd is en slechts dient om de antipathie en wantrouwen tusschen Roomschen en Protestanten te verscherpen. De stad Debreczen staat n.l. in het bewustzijn van het Hongaarsche publiek als het centrum der Gereformeerden, of zooals men gewoon is te zeggen als „de Calvinistische Rom“.

De stadsraad is daar sinds langen tijd liberaal en er zijn ook vele Joden en vrijmetselaars onder, die sinds lang met het crematorium dweepten. Intusschen wisten zij o.a. ook de leidsmannen van de Gereformeerde Kerk aldaar voor hun plan te winnen, zoo o.a. ook Bisschop Baltazár, en kwam zoo de oven tot lijkverbranding verleden jaar klaar.

Toen zij echter tot de opening van het crematorium wilden overgaan, vonden zij een energieke tegenstand in de leiders van de Roomsche kerk (vooral de Jezufeten), die dan ook de regeering

beïnvloed tot nu

De R. ppeel, m. Gerofort n.l. de steld, al van het Christen van de ook deze Baltazár naar hu branding gienze rust co

Het officieel dikanter schop E van gen der twij zelf on gies o die de a geroerd' geheel "religieu zyne m nisch en graven hoe het het lich hij, en zoo kan passen: ven".

Veel een and garje, n was n.l. Synode van der meerde lijke ver dan de en de of leidra vaz, ov zegt als

„Aang meerde

„1. Z. goddelijk drukkeli het ook

„2. Z. niet teg

„3. H. brand (d

proes k als kuns balseme

„4. H. om de

„5. O. (ie) een

haar ur

anti-kerk

Deze

schop R

woordig

beheersc

nóde in

zal dit v

hare ver

en volge

Wetboek

na aflo

worden.

De R.

zeer act

Zelfs

Esztergo

er tegen

volgt;

„...

lijkverbr

ne en

gezondh

ner red

hoop op

ding en

hoort to

leven. I

doen, di

langen, e

De R.

de open

onder d

het oog

situatie,

formeel

waarheij

Baltazár

formeel

lingen c

antithese